

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

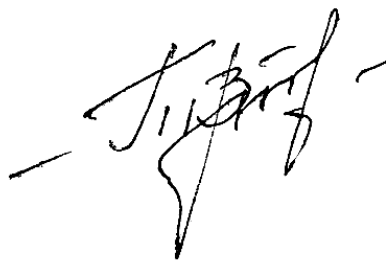
Туташинський Василь Іванович

УДК373.3/.5.048:331.548

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ
З ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія та методика навчання технологій

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті педагогіки НАПН України

Науковий керівник доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Піддячий Микола Іванович**, Інститут педагогіки НАПН України, завідувач лабораторії профільного навчання та профконсультацій Інституту педагогіки НАПН України

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Сидоренко Віктор Костянтинович, Національний університет біоресурсів і природокористування України, директор навчально-наукового центру підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;

кандидат педагогічних наук, доцент **Ховрич Микола Олександрович**,

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри технологічних дисциплін та інформатики

Захист відбудеться 19 грудня 2012 р. о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.452.04 в Інституті педагогіки НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-Д.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту педагогіки НАПН України (04053, м. Київ, вул. Артема, 52-Д).

Автореферат розісланий 17 листопада 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. Левченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Зміни на ринку праці, а також у стратегії розвитку, змісті та структурі освіти України закономірно впливають на умови професійної орієнтації молоді.

Ринок праці потребує конкурентоспроможних, ефективно працюючих, професійно мобільних кадрів у економічно активних галузях виробництва, але більшість випускників загальноосвітніх навчальних закладів України недостатньо підготовлені до професійного самовизначення. Професійна спрямованість учнів загальноосвітніх шкіл не відповідає потребам соціально-економічного розвитку. У результаті цього суспільство, економіка держави і особистість, яка не може реалізувати свій трудовий потенціал, зазнають збитків. Забезпечити готовність учнів до професійного самовизначення, оптимізувати суспільні потреби та інтереси особистості, підвищити її конкурентоспроможність на ринку праці покликана професійна орієнтація.

Спрямування учнів щодо майбутньої професійної діяльності є одним із основних завдань профільного навчання, що набуває значення найважливішого змістовного і структурного перетворення в системі загальної середньої освіти. Упровадження профільного навчання в загальноосвітніх школах створює особливу ситуацію, сутність якої в тому, що відповідно до статті 9 Закону України «Про загальну середню освіту» старша школа повинна бути, як правило, профільною й тому учні мають обрати один із напрямів профілізації. Проте в загальноосвітніх школах не створено належних організаційно-педагогічних умов для профільного навчання і реалізації його завдань.

Профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах повинно сприяти розвитку інтересів і здібностей учнів, підвищенню мотивації учіння та вибору старшокласниками майбутньої професії. Особливо важливим є вирішення проблеми професійної орієнтації в процесі профільного навчання з технологій, яке за певних умов через спеціально організовану діяльність може забезпечувати цілеспрямовану підготовку старшокласників до усвідомленого вибору професії, відповідно до їх інтересів і здібностей та потреб ринку праці.

Поліпшення умов для професійного самовизначення учнів, здійснення допрофесійної та професійної підготовки з урахуванням їх індивідуальних можливостей передбачає Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти освітньої галузі «Технології». Однак можливості профільного навчання з технологій у створенні організаційно-педагогічних умов, які забезпечують поєднання педагогічного процесу з іншими чинниками професійної орієнтації учнів залишаються не реалізованими.

Питання професійної орієнтації молоді були об'єктом уваги багатьох державних діячів та видатних просвітників: філософів, психологів, педагогів.

Проблема підготовки учнів до вибору професії у конкретних історичних та соціально-економічних умовах вивчалася та розкрита у працях: з питань професійної орієнтації та професійного самовизначення особистості у Л.Авдєєва, І.Волощука, Д.Закатнова, М.Захарова, В.Доротюк, К.Інгеркампа, Л.Йовайші, Є.Климова, І.Кона, А.Маслоу, О.Мельника, І.Назімова, Є.Павлютенкова,

Н.Побірченко, Н.Пряжнікова, М.Піддячого, В.Синявського, Д.Сьюпера, М.Тименка, Б.Федоришина, В.Чебишевої, С. Фукуями, М.Ховрича, Дж. Холанда, М.Янцура та ін.; з трудового і професійного навчання, підготовки учнів до праці, їх професійної адаптації у П.Атутова, С.Батишева, А.Вихруща, О.Коберника, Г.Левченка, В.Моргуна, В.Мачуського, В.Оржеховської, В.Сидоренка, Б.Терещука, Г.Терещука, А.Тарари, Д.Тхоржевського та ін. Досвід зарубіжних країн із профільного навчання та професійної орієнтації молоді висвітлюють М.Авраменко, Н.Балацька, М.Зверєва, Н.Лавриченко, О.Локшина, В.Луговий та ін.

Проте, незважаючи на вагомий доробок з цієї проблеми, питання щодо визначення організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації старшокласників у процесі профільного навчання з технологій недостатньо досліджено у теоретичному та методичному аспектах.

Не вирішено суперечності між: потребами ринку праці та професійною спрямованістю старшокласників; необхідністю вибору старшокласниками профілю навчання і майбутньої професії та відсутністю належних для цього організаційно-педагогічних умов; новим змістом Державного стандарту загальної середньої освіти в галузі «Технології» та недостатнім організаційним і навчально-методичним забезпеченням професійної роботи у процесі профільного навчання з технологій.

Актуальність і соціально-економічне значення проблеми, недостатній рівень розробленості її педагогічною наукою, наявність суперечностей, що стосуються теорії та методики навчання технологій, а також необхідність у їх системному дослідженні зумовили вибір теми дисертації: **«Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій»**.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Виконане дослідження є складовою комплексних програм науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України: «Формування освітнього середовища профільної школи» (державний реєстраційний номер 110U000042).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 3 від 23 лютого 2012 року) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 27 березня 2012 року).

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **задачі дослідження**:

1. Проаналізувати стан проблеми у теорії і практиці.
2. Теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій.
3. Провести добір змісту і педагогічних технологій професійної орієнтації учнів.
4. Розробити та експериментально перевірити модель професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій.

Об'єкт дослідження – процес професійної орієнтації учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання за технологічним напрямом.

Методи дослідження. Основними методами теоретичного дослідження стали: порівняльно-змістовий, структурно-функціональний, проблемно-цільовий, ретроспективний логіко-системний аналіз наукових праць, нормативно-правових актів, навчально-методичної літератури, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду профорієнтаційної роботи, які дали можливість розкрити закономірності, виявити тенденції та організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективності професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, а також систематизувати дослідницькі матеріали з досліджуваної проблеми; хронологічний і лонгітюдний метод сприяли розгляду предмета дослідження в часовій послідовності та динамічних змінах.

Моделювання та експериментальні методи: анкетування; стандартизовані інтерв'ю; бесіди; вивчення творчих робіт учнів; спеціальні методики, адаптовані відповідно до завдань дослідження (тести професійно-важливих здібностей, взаємозв'язку типу особистості та сфери професійної діяльності, опитувальники професійної готовності); програмні засоби і програмно-апаратні комплекси; констатуючий, формуючий і контрольний експеримент сприяли перевірці істинності та повноти теоретичних уявлень про організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій. Обробка результатів експериментального дослідження забезпечувалася за допомогою методів математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано і апробовано мережеву модель професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, яка уможливує вибір учнями того навчального закладу, що відповідає їх професійній спрямованості та зближує загальноосвітнє середовище з професійним; розкрито сукупність організаційно-педагогічних умов, які сприяють поєднанню педагогічного процесу з іншими чинниками професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій; визначено як процесуальні, так і результативні критерії ефективності професійної орієнтації учнів; з урахуванням особливостей організації профільного навчання старшокласників здійснено аналіз формування системи професійної орієнтації та доведено необхідність відновлення в її структурі професійного добору; сформульовано закономірності професійної орієнтації (залежність професійної орієнтації від розвитку засобів виробництва, технологій і стану соціально-економічного розвитку суспільства; детермінація професійного самовизначення особистості її провідною діяльністю та освітнім середовищем; залежність рівня готовності до професійного самовизначення від розвитку мотиваційної сфери особистості, здібностей, психофізіологічних особливостей людини і стану її здоров'я, потреб ринку праці та/або соціального замовлення); обґрунтовано тенденції, що змінюються, але проявляються в професійній орієнтації старшокласників (зростання невідповідності професійної спрямованості випускників загальноосвітніх навчальних закладів потребам ринку праці,

зорієнтованість старшокласників не на вибір професії, а на підготовку для вступу до вищого навчального закладу і здобуття вищої освіти); доведено існування стійкої тенденції домінуючого впливу сім'ї на вибір майбутньої професії учнями; сформульовано поняття «педагогічна технологія професійної орієнтації учнів» та розкрито її структуру;

– *удосконалено* методику професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, а також уточнено поняття «готовність учнів до професійного самовизначення»;

– *подальшого розвитку* набули концептуальні та нормативні положення з професійної орієнтації учнів у частині профільної орієнтації й професійного добору, а також форми професійної орієнтації учнів старших класів у процесі профільного навчання з технологій (міжшкільні факультативи, спецкурси профільного спрямування з технологій, професійні проби в умовах виробництва та підприємницької діяльності).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається; Концепції трудової підготовки учнів України, першої редакції Концепції державної системи професійної орієнтації населення; змісту професійної орієнтації в Державному стандарті базової та повної середньої освіти освітньої галузі «Технології», підручниках і навчально-методичних посібниках із трудового навчання, використанні у загальноосвітніх навчальних закладах України експериментальної моделі професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій. Результати дослідження можуть бути використані вчителями трудового навчання, практичними психологами, соціальними педагогами, керівниками загальноосвітніх навчальних закладів, відділів і управлінь освіти, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Упровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, що розроблені на основі узагальнення дослідницьких матеріалів, упроваджено в роботі: Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України (довідка № 2/2-15-2056 від 21 червня 2012 року), Ірпінського навчально-виробничого комбінату Київської області (довідка № 89 від 12 червня 2012 року), Ірпінської спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ст. художнього профілю № 1 ім. А.С.Макаренка Ірпінської міської ради Київської області (довідка № 1 від 5 січня 2012 року), Ірпінської спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ст. з поглибленим вивченням економіки та права № 2 Ірпінської міської ради Київської області (довідка № 123 від 22 червня 2012 року), Ірпінської спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ст. № 12 з вивченням іноземних мов (школа лінгвістики) Ірпінської міської ради Київської області (довідка № 87 від 15 червня 2012 року), Ірпінської загальноосвітньої школи I–III ст. № 17 Ірпінської міської ради Київської області (довідка № 115 від 5 січня 2012 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою, що містить результати дослідження, отримані автором особисто. У підручниках «Трудове навчання. Технічні види праці: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів», написаному в співавторстві з Б.Терещуком та В.Загорним,

авторськими є відомості з професійної орієнтації (С. 145–153); «Трудове навчання. Технічні види праці: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів», написаному в співавторстві з Б.Терещуком та В.Загорним, авторськими є «Вступ», «Перспективи розвитку та вдосконалення техніки і технологій», «Проектування виробів», «Оцінка об'єктів і процесу технологічної діяльності», «Професійна діяльність людини та її вибір» (С. 3–19, 78–85). У навчальному посібнику «Трудове навчання: навч. посіб. для 10 класу спеціальної загальноосвітньої школи. (Технічні види праці)», написаному з Б. Терещуком авторською є тема «Основи професійної орієнтації» (С. 5–12). Ідеї та розробки співавторів для написання дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях «Трудове і професійне навчання: проблеми, пошуки, перспективи» (м. Вінниця, 1994 р.), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (м. Хмельницький, 2001 р.), «Информация, анализ, прогноз – стратегические рычаги государственного управления» (м. Київ, 2004 та 2005 рр.), всеукраїнських науково-практичних конференціях «Формування і впровадження шкільного компонента змісту загальної середньої освіти» (м. Донецьк, 1995 р.), «Актуальні проблеми в системі освіти» (м. Херсон, 2002 р.), «Психолого-педагогічні засади професійного становлення особистості» (м. Тернопіль, 2003 р.); всеукраїнських науково-практичних семінарах (м. Ірпінь, 2009 та 2010 р.р.), нарадах Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, засіданнях лабораторії профільного навчання та профконсультацій Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ, 2012 р.).

Публікації. Основні положення і результати дослідження відображено в 17 наукових та навчально-методичних працях, з яких 12 є одноосібними: 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 навчальна програма (у співавторстві), 2 підручники з грифом МОНмолодьспорт України (у співавторстві), 1 навчальний посібник з грифом МОНмолодьспорт України (у співавторстві), а також тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку літератури, додатків. Загальний обсяг роботи становить 239 сторінок друкованого тексту, з яких 182 сторінки основного тексту. Дисертація містить 14 таблиць, 15 рисунків, 9 додатків на 26 сторінках. Список літератури налічує 307 найменувань, 6 з яких – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, виокремлено суперечності, що мають місце в організації профорієнтаційної роботи, засвідчено зв'язок теми дисертації з програмами науково-дослідної роботи. Визначено мету, задачі, а також об'єкт, предмет та методи дослідження. Розкрито наукову новизну, практичне значення дослідження, подано відомості про особистий внесок здобувача, апробацію і впровадження результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи професійної орієнтації учнів» викладено основні етапи розвитку наукової думки з досліджуваної проблеми та порівняльний аналіз поглядів учених щодо її розв'язання. Здійснено системний аналіз нормативно-правових актів, наукових праць, навчальних і методичних посібників з професійної орієнтації учнів. Розкрито концепції, закономірності, соціальні, економічні, психолого-педагогічні та медико-фізіологічні аспекти й організаційні засади професійної орієнтації як суспільно необхідної практики і частини загальнолюдської культури.

Теоретично обґрунтовано сутність професійного самовизначення – процесу прийняття особистістю рішення щодо майбутньої трудової діяльності: вибору професії, спеціальності, навчального закладу, місця професійної діяльності. Визначено поняття «готовність до професійного самовизначення» як інтегроване особистісне утворення, що об'єднує у собі умотивованість і стійку спрямованість до певної професійної діяльності, компетентності щодо вибору професії, а також комплекс індивідуальних психофізіологічних особливостей, які забезпечують професійну придатність людини і її конкурентоспроможність на ринку праці.

Проаналізовано стан професійної орієнтації учнів загальноосвітніх навчальних закладів і доведено, що професійна спрямованість старшокласників не відповідає потребам ринку праці та перспективам розвитку економіки України.

На основі статистичних матеріалів і встановлених фактів щодо стану ринку праці, а також прогнозування його подальшого розвитку визначено сучасні тенденції в профорієнтаційній роботі, зокрема:

- зростання невідповідності професійної спрямованості випускників навчальних закладів потребам ринку праці;
- зорієнтованість старшокласників не на вибір професії, а на підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання для вступу до вищого навчального закладу і здобуття вищої освіти.

Виокремлено зовнішні чинники, що впливають на вибір професії – потреби ринку праці, сімейні традиції, особливості освітнього простору, організаційно-педагогічне забезпечення профорієнтації, а також внутрішні фактори (задатки, здібності, мотиви, особливості розвитку особистості).

Серед зовнішніх чинників простежується стійка тенденція домінуючого впливу сім'ї на вибір майбутньої професії учнями, оскільки вони виховуються на прикладі найближчого оточення, залежні від батьків і можуть наслідувати їх, продовжувати сімейні традиції, що поряд з позитивним впливом не виключає збільшення ймовірності впливу на професійне самовизначення афективних чинників і тому потребує поліпшення профорієнтаційної роботи насамперед з батьками учнів чи їх опікунами (піклувальниками).

Серед внутрішніх факторів, що зумовлюють вибір професії зростає вплив змін психофізіологічного стану учнів і погіршення їхнього здоров'я. У зв'язку з цим актуалізується медико-фізіологічна складова професійної орієнтації учнів.

Визначено концептуальні засади системи професійної орієнтації. Проаналізовано її структуру, стан функціонування підсистем і елементів та доведено, що система професійної орієнтації, що формується в Україні, включає професійну інформацію, професійну консультацію, професійний відбір та професійну

адаптацію, але є функціонально неповною. Необхідним є відновлення професійного добору – профдіагностичного дослідження особистості, спрямованого на визначення найбільш придатної для неї професії.

Науково обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до чинної Концепції державної системи професійної орієнтації населення, Положення про професійну орієнтацію молоді, Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат та інших нормативно-правових актів із питань професійної орієнтації в Україні.

Розкрито особливості професійної орієнтації, професійного самовизначення особистості та розвитку професійної кар'єри у країнах із розвинутою ринковою економікою. Визначено умови використання зарубіжного досвіду профорієнтаційної роботи в Україні.

Акцентовано увагу на ще не вирішених проблемах щодо визначення та створення організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій. Запропоновано процесуальні та результативні критерії і показники ефективності професійної орієнтації учнів.

У другому розділі «Професійна орієнтація учнів у процесі профільного навчання з технологій» визначено сукупність соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-фізіологічних та організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації учнів.

Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів ми визначаємо як поєднання чинників, обставин, правил, організаційних форм та дидактичних процесів, що обумовлюють професійне самовизначення особистості.

Вивчення стану проблеми в теорії та практиці та її системний аналіз дали підстави визначити організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, серед яких: системність профорієнтаційної роботи, її координація на державному і регіональному рівнях; організаційне забезпечення проведення професійного добору з урахуванням потреб і перспектив розвитку ринку праці; створення відповідного Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти навчально-методичного комплексу та матеріально-технічного забезпечення профорієнтаційної роботи з освітньої галузі «Технології»; розроблення та упровадження доступних для учнів і батьків інформаційно-комунікаційних технологій професійної орієнтації; наближення навчального середовища профільної школи до професійного через його зміст і організацію технологічної діяльності учнів; проведення професійних проб і надання учням можливості здобуття у процесі профільного навчання з технологій професійної підготовки за спеціальностями, яких потребує ринок праці; кадрове забезпечення профорієнтаційної роботи шляхом введення до штатних розкладів посад методиста з профорієнтації в МНВК або НМЦ (методичних кабінетах) районних та міських відділів (управлінь) освіти, а також у школах I–III ступенів посади профорієнтатора; підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх шкіл, МНВК, практичних психологів, соціальних педагогів, класних керівників з педагогічних технологій професійної орієнтації учнів.

Аналіз змісту професійної інформації, її відображення у новій редакції Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти в галузі

«Технології» показали, що навчально-методичне забезпечення професійної орієнтації окрім стандарту, навчальних програм, підручників, навчальних та методичних посібників, повинно включати діагностичний інструментарій, психолого-педагогічні технології, а також педагогічні програмні засоби, що сприяють професійному самовизначенню особистості.

Встановлено, що зміст, форми та методи профорієнтаційної роботи у процесі профільного навчання з технологій не повністю відповідають її завданням. У зв'язку з цим запропоновано нові підходи щодо впровадження педагогічних технологій, спрямованих на підвищення ефективності професійної орієнтації учнів (застосування педагогічних програмних засобів, профорієнтаційно-мотиваційних терміналів, інструментарію професійного добору, проведення професіографічних досліджень і практичних проб учнів в умовах виробництва та підприємницької діяльності).

У третьому розділі «Експериментальне дослідження професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій» на основі теоретико-методологічних засад професійної орієнтації розкрито програму дослідно-експериментальної роботи, її концептуальні положення та результати дослідження.

Професійна орієнтація розглядається як комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному, свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Оскільки на професійне самовизначення особистості впливають соціальні, економічні, психологічні та педагогічні умови і медико-фізіологічні чинники, професійна орієнтація повинна охоплювати соціально-економічну, психолого-педагогічну та медико-фізіологічну підсистеми, а також такі її структурні елементи, як професійна інформація; професійна консультація; професійний добір; профільна орієнтація, професійна підготовка; професійний відбір; професійна адаптація.

Кожен елемент системи професійної орієнтації має свої функції і впливає на ефективність профорієнтаційної роботи загалом.

Проте метою професійної орієнтації повинен бути не вплив на особистість, а оптимізація професійного самовизначення, що забезпечує підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці. Досягнення цієї мети можливе шляхом формування та забезпечення функціонування науково обґрунтованої системи професійної орієнтації.

Оскільки система професійної орієнтації, що формується в Україні, є функціонально неповною, однією з умов ефективності професійної орієнтації є організаційне забезпечення професійного добору під час формування профільних класів.

Завданням професійного добору є визначення такої професії, що найбільшою мірою відповідає інтересам особистості, сприяє її подальшому розвитку та успішній реалізації в професійній діяльності.

Професійний добір має стати складовою скоординованої системи профорієнтаційної роботи й передувати зміні провідної діяльності учнів із навчально-пізнавальної на навчально-професійну.

Проведення професійного добору в системі освіти може забезпечувати профорієнтаційна служба. Організація діяльності профорієнтаційної служби

можлива в МНВК, у штатному розписі якого передбачено посаду методиста з професійної орієнтації та практичного психолога, або в районному (міському) науково-методичному центрі (методичному кабінеті) відділу (управління) освіти, до штатного розпису якого доцільно ввести посаду методиста з професійної орієнтації.

Суб'єктом гарантій рівного доступу до профільного навчання повинна бути не окрема школа, а система освіти району (міста), в межах якої можуть створюватися різні моделі професійної орієнтації учнів.

У нашому дослідженні було обрано мережеву модель, яка надає можливість створити умови для вибору школи, профілю навчання і професії кожним учнем.

Розроблена нами експериментальна модель професійної орієнтації учнів (рис. 1) складається з концептуальної, процесуальної та результативної складових і має формуючу та корегуючу спрямованість.

Концептуальну складову даної моделі визначають науково обґрунтовані погляди, ідеї, принципи, завдання, функції та мета професійної орієнтації.

Організація профорієнтації учнів на обґрунтованих нами концептуальних засадах передбачає:

- визнання учня суб'єктом професійної орієнтації та створення умов для забезпечення його готовності до професійного самовизначення і професійного розвитку з урахуванням професійних інтересів, здібностей, індивідуальних особливостей, а також потреб ринку праці;

- вільний вибір майбутньої професії та навчального закладу, свідомість і активність особистості у виборі професії;

- забезпечення системності профорієнтаційної роботи.

Основна ідея, що покладена в основу функціонування розробленої нами експериментальної моделі професійної орієнтації учнів полягає в тому, що професійне самовизначення особистості здійснюється не в межах одного загальноосвітнього навчального закладу або міжшкільного навчально-виробничого комбінату, а створюються умови для вибору профілю навчання та майбутньої професії в мережі загальноосвітніх навчальних закладів різного профілю, профорієнтаційна робота яких координується з усіма зацікавленими суб'єктами профорієнтаційної роботи: центром зайнятості, установами, підприємствами, організаціями, професійно-технічними та вищими навчальними закладами, інноваційними структурами тощо. В систему профорієнтаційної роботи запроваджується професійний добір і профільна орієнтація учнів.

Таким чином процесуальну складову експериментальної моделі утворюють елементи професійної орієнтації – професійна інформація, професійна консультація, професійний добір, профільна орієнтація, професійний відбір і професійна адаптація, а також педагогічні технології, форми, методи, засоби професійної орієнтації учнів.

Результативну складову моделі визначають сформованість в учнів готовності до професійного самовизначення (мотиваційна, когнітивна, операційно-діяльнісна, етична, ціннісна), а також аналіз та оцінка змін за визначеними критеріями, рефлексія професійного самовизначення особистістю, корекція технологій профорієнтаційної роботи та, у разі необхідності, переорієнтація особистості на іншу професію.

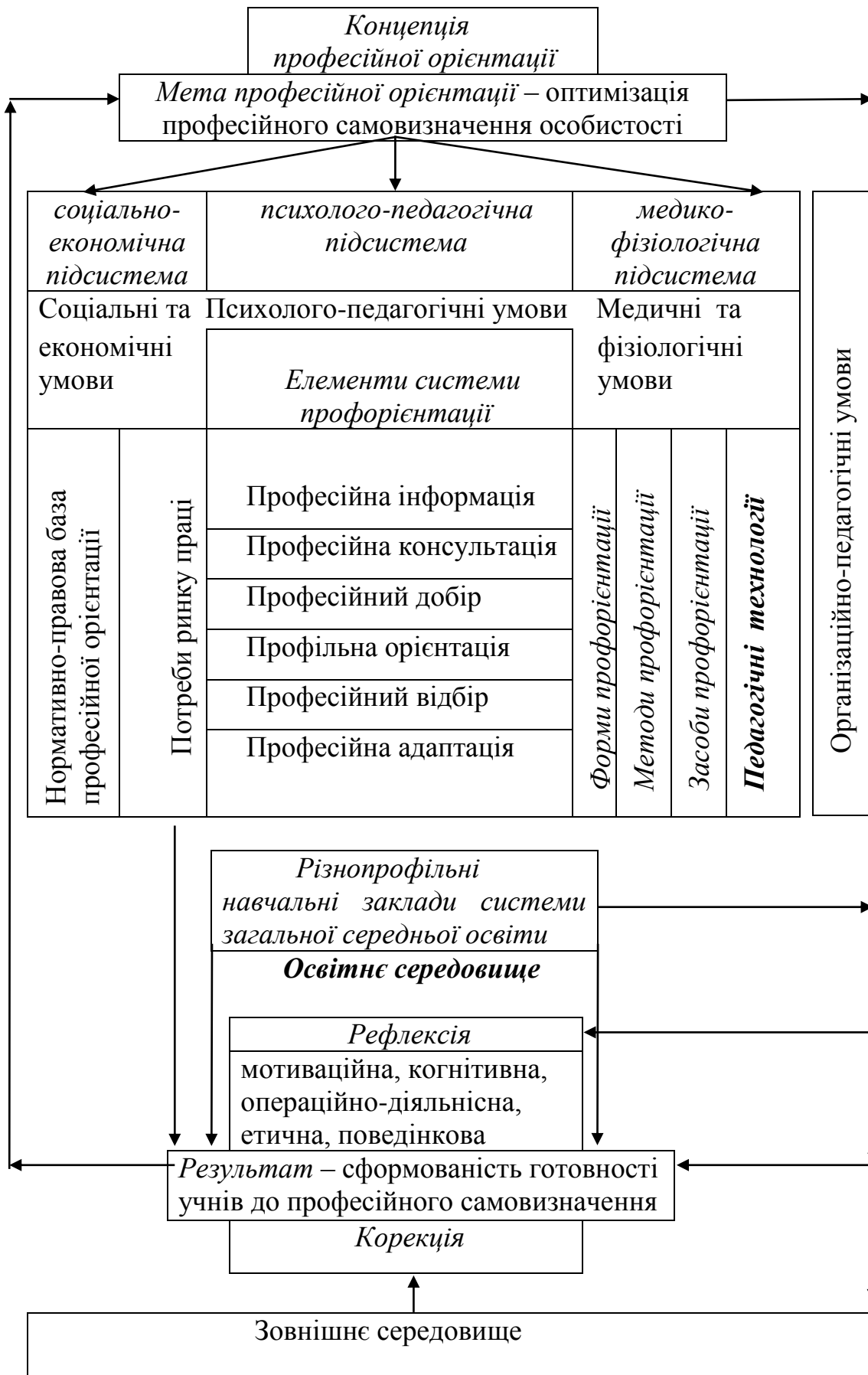

Рис. 1. Експериментальна модель професійної орієнтації учнів

Як показало проведене нами дослідження, експериментальна модель професійної орієнтації учнів є ефективною і забезпечує формування готовності учні до професійного самовизначення у процесі профільного навчання з технологій.

Експериментальне дослідження підтвердило сформульовані основні теоретичні положення та гіпотезу стосовно умов ефективності професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, про що свідчать його результати (табл. 1, рис. 2).

Таблиця 1

Динаміка змін середніх значень показників за критеріями ефективності професійної орієнтації учнів

Рівень	Результати зрізу перед початком експерименту 2008/2009 н.р.		Результати зрізу в кінці першого семестру профільного навчання 2008/2009 н.р.		Результати зрізу після першого року профільного навчання		Результати зрізу після першого семестру другого року профільного навчання 2009/2010 н.р.		Результати після-експериментального зрізу 2008/2010 н.р.	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
	Середнє значення критеріїв ($\overline{K_B}, \overline{K_C}, \overline{K_H}$)									
В	0,85	0,83	0,87	0,89	0,89	0,94	0,90	0,97	0,91	0,98
С	0,71	0,71	0,71	0,81	0,74	0,79	0,75	0,84	0,76	0,87
Н	0,42	0,41	0,45	0,49	0,46	0,61	0,48	0,64	0,51	0,66

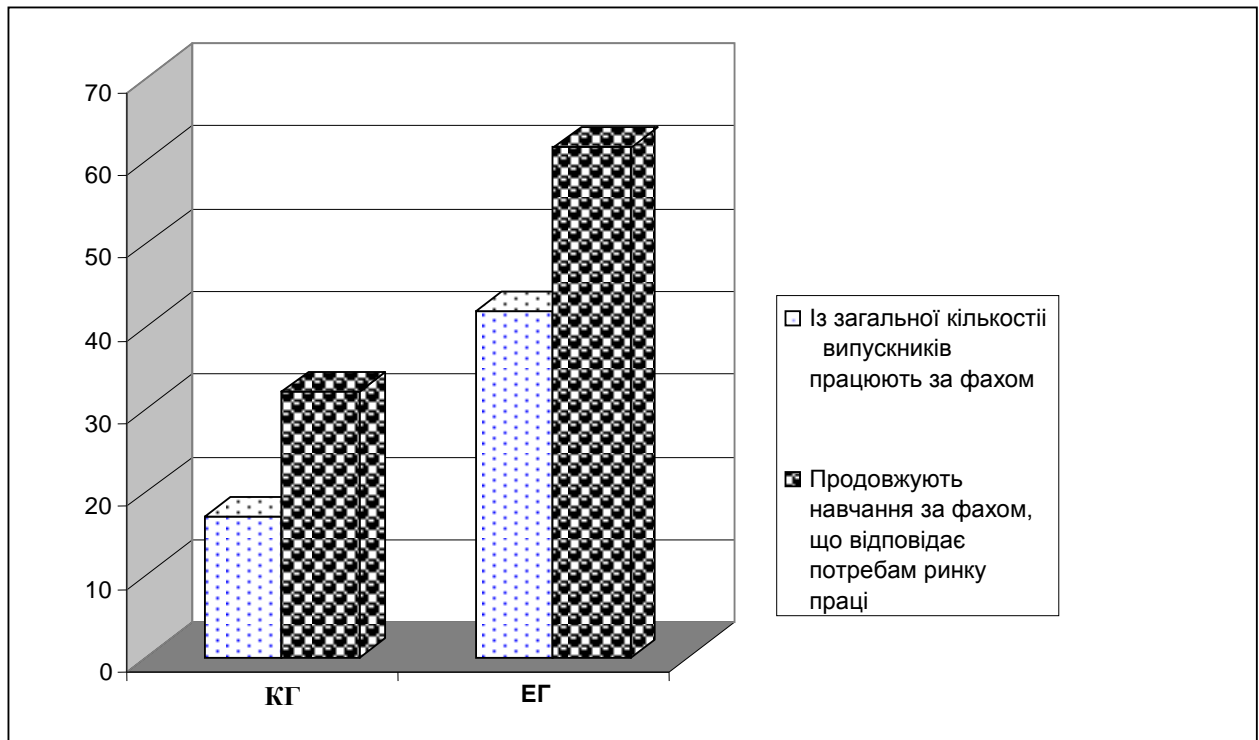

Рис. 2. Результати експериментальної роботи з професійної орієнтації
Усього дослідженням було охоплено 805 учнів (402 – у контрольних і 403 у експериментальних класах) із 12 загальноосвітніх шкіл України.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження та реалізовані його мета й завдання дають підстави сформулювати наступні висновки:

1. У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій, яке полягає в розробленні та експериментальній перевірці моделі професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій.

У результаті дослідження теорії і практики професійної орієнтації визначено такі закономірності:

- залежність професійної орієнтації від розвитку засобів і технологій виробництва, а також від умов та можливостей вибору професії;
- вплив змісту, форм, методів, засобів, технологій профорієнтаційної роботи на професійне самовизначення особистості;
- залежність професійного самовизначення від розвитку мотиваційної сфери особистості, психофізіологічних особливостей людини, здібностей, потреб ринку праці та/або соціального замовлення;
- детермінація професійного самовизначення провідною діяльністю і середовищем;
- інерційність професійного самовизначення та відставання темпів підготовки кваліфікованих кадрів від потреб ринку праці.

Опрацювання статистичних і аналітичних матеріалів дозволили виявити суперечності, що загострюються, а також проаналізувати тенденції, що змінюються,

але періодично з різною інтенсивністю та динамікою проявляються в профорієнтації: зростання невідповідності професійної спрямованості випускників навчальних закладів потребам ринку праці; зорієнтованість старшокласників не на вибір професії, а на підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання для вступу до вищого навчального закладу і здобуття вищої освіти.

Разом із тим, у результаті аналізу нормативно-правових актів та навчально-методичних матеріалів, а також під час констатуючого експерименту встановлено, що один з найважливіших елементів системи профорієнтації – професійний добір у загальноосвітніх школах організаційно та методично не забезпечується. Особливо актуальним введення професійного добору є в процесі організації профільного навчання з технологій, оскільки низка професій технологічного спрямування вимагає підвищені вимоги до психофізіологічних особливостей та стану здоров'я працівників і ринок праці потребує кваліфікованих робітників.

Простеживши сукупність соціально-економічних, педагогічних і психологічних чинників професійного самовизначення особистості нами доведено, що система професійної орієнтації, яка формується в Україні ще функціонально неповна і не забезпечує готовність учнів до професійного самовизначення. Обґрунтовано доцільність внесення змін до нормативно-правових актів щодо структури, змісту і форм професійної орієнтації учнів.

2. Теоретично обґрунтовано сукупність таких організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій:

- системність профорієнтаційної роботи та її координація на державному і регіональному рівнях;
- організаційне забезпечення професійного добору з урахуванням потреб і перспектив розвитку ринку праці;
- створення відповідного Державному стандарту базової і повної загальної середньої освіти навчально-методичного комплексу та матеріально-технічного забезпечення профорієнтаційної роботи з освітньої галузі «Технології»;
- розроблення доступних для учнів і батьків інформаційно-комунікаційних технологій професійної орієнтації;
- наближення навчального середовища профільної школи до професійного через його зміст і організацію технологічної діяльності учнів;
- проведення професійних проб і здобуття учнями у процесі профільного навчання з технологій професійної підготовки за спеціальностями, яких потребує ринок праці;
- кадрове забезпечення профорієнтаційної роботи шляхом введення до штатних розкладів посад методиста з профорієнтації в МНВК або НМЦ (методичних кабінетах) районних та міських відділів (управлінь) освіти, а також у школах I–III ступенів посад профорієнтатора і шкільного лікаря;
- підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх шкіл, МНВК, практичних психологів, соціальних педагогів, класних керівників з педагогічних технологій професійної орієнтації учнів.

3. Доведено, що програмно-методичне і навчальне забезпечення освітньої галузі «Технології» не відповідає змісту нової редакції Державного стандарту

базової і повної загальної середньої освіти. Тому з метою підвищення ефективності професійної орієнтації учнів необхідно розробити навчально-методичні комплекти для забезпечення професійної інформації, мотивації та психологічного вивчення особистості, діагностичний інструментарій, а також педагогічні технології і педагогічні програмні засоби, що сприяють професійному самовизначенню особистості. Обґрунтовано принципи добору змісту професійної інформації.

Застосовані в процесі експериментального дослідження навчально-методичні комплекти, педагогічні технології та профорієнтаційно-мотиваційні термінали сприяли підвищенню рівня готовності учнів до професійного самовизначення у процесі профільного навчання з технологій. Про це свідчить позитивна динаміка змін: у експериментальних групах кількість учнів з високим рівнем готовності до професійного самовизначення зросла на 24%, з середнім – на 8 %, а з низьким зменшилася на 32%; у контрольних групах кількість учнів з високим рівнем готовності до професійного самовизначення зросла на 11%, з середнім – на 4 %, а з низьким зменшилася на 16%. Вища динаміка змін показників мотиваційного, когнітивного та діяльнісного критеріїв спостерігалася в учнів 10 класів, що зумовлюється проведенням професійного добору.

Встановлено, що у контрольних класах найбільш дієвими чинниками професійного самовизначення учнів у процесі профільного навчання є профільні предмети, з яких проводиться зовнішнє незалежне оцінювання учнів, поради батьків, а також участь у позашкільній роботі. У експериментальних класах домінуючим чинником готовності до професійного самовизначення виявлено спрямованість учнів на професійну діяльність, що відповідає результатам професійного добору, а також їх навчально-трудова діяльність у процесі профільного навчання в спеціально створених умовах.

4. На основі висновків теоретичного дослідження, аналізу педагогічного досвіду і фактів, отриманих під час констатуючого експерименту, розроблено експериментальну модель професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій.

Особливістю даної моделі є здійснення професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання, яке організовується не на базі однієї загальноосвітньої школи, а в мережі різнопрофільних навчальних закладів системи загальної середньої освіти, що надають можливість вибору профілю навчання, сприяють розвитку професійно важливих якостей і професійному добору майбутньої професії.

Створені організаційно-педагогічні умови забезпечують підвищення рівня готовності учнів до професійного самовизначення, що відповідає потребам ринку праці та перспективам розвитку економіки.

Результати проведеного педагогічного експерименту підтвердили ефективність визначених педагогічних умов.

Виявлено також причини, які створювали перешкоди для впровадження запропонованої нами моделі профорієнтації в умовах профільного навчання з технологій, а саме: значна кількість малокомплектних шкіл у селах України і недостатнє їх транспортне забезпечення для підвозу старшокласників до МНВК, опорних шкіл та інших профільних навчальних закладів; інертність традицій у

формуванні контингенту і мережі навчальних закладів системи загальної середньої освіти; незадовільні умови оплати праці та недостатність нових робочих місць.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальше дослідження доцільно вести у таких напрямках: розробка інструментарію професійної діагностики та професійного добору; створення електронних підручників для профільного навчання з технологій, профорієнтаційних педагогічних програмних засобів і навчально-методичних комплектів; соціально-професійна орієнтація учнів в умовах профільного навчання; особливості професійної орієнтації і розвиток кар'єри в країнах з розвинутою ринковою економікою; професійна орієнтація учнів на професії сфери матеріального виробництва та інформаційних технологій; професійна орієнтація незайнятої молоді.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Туташинський В. І. Концептуальні засади професійної орієнтації учнів / В. І. Туташинський // НАУКОВИЙ ЧАСОПИС Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 31 : зб. наук. пр. / за ред. М. С. Корця – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 281–286.

2. Туташинський В. І. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій / В. І. Туташинський // Теоретико-методичні аспекти професійної і технологічної освіти : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 жовт. 2012 р. – Полтава, 2012. – С. 134–139.

3. Туташинський В. І. Нормативно-правова база та організаційні умови професійної орієнтації учнів / В. І. Туташинський // Молодь і ринок. – 2012. – № 11 (94). – С. 83–87.

4. Туташинський В. І. Організаційно-педагогічні основи професійної орієнтації учнів в умовах профільного навчання [Електронний ресурс] / В. І. Туташинський // Народна освіта. – 2012. – № 16. – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/virusku/16>. Заголовок з екрана.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

5. Туташинський В. І. Організаційно-педагогічні умови профорієнтації учнів / Г. С. Зікій, А. С. Несімчук, В. І. Туташинський // Сучасні форми і методи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю : тези республіканського семінару, (Дніпропетровськ, 17–19 квіт. 1990 р.). – Дніпропетровськ, 1990. – С. 57–58.

6. Туташинський В. І. Міжшкільний комбінат: нові орієнтири / В. І. Туташинський // Освіта. – 1993. – № 9. – С. 2.

7. Туташинський В. І. Сучасні проблеми і перспективи трудової підготовки. Трудове і професійне навчання: проблеми, пошуки, перспективи / В. І. Туташинський // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Вінниця, 18–19 квіт.

1994 р.) / Міністерство освіти України, Академія педагогічних наук України. Вінницький державний педагогічний інститут. – Вінниця, 1994. – С. 8–9.

8. Туташинський В. І. До питання про зміст і структуру трудового навчання в сучасних умовах / В. І. Туташинський // Формування та впровадження шкільного компонента змісту загальної середньої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16 берез. 1995 р. / редкол. : О. Я. Савченко, О. І. Чернишов, Ю. І. Мальований [та ін.]. – Донецьк : ІПО, 1995. – С. 75–77.

9. Туташинський В. І. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні / В. І. Туташинський // Інформація, аналіз, прогноз – стратегические рычаги государственного управления : материалы междунар. науч.-практ. конф. – К. : Укр. ИНТЭИ, 2004. – С. 66–67.

10. Туташинський В. І. Трудове навчання. Технічні види праці : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Б. М. Терещук, В. І. Туташинський, В. К. Загорний. – К. : Генеза, 2008. – 272 с. : іл. – С. 265–268.

11. Туташинський В. І. Трудове навчання. Технічні види праці: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Б. М. Терещук, В. І. Туташинський, В. К. Загорний. – К. : Генеза, 2009. – 160 с. : іл. – С. 153–157.

12. Туташинський В. І. Трудове навчання. Тематична атестація. 9 клас : навч. посіб. / Терещук Б. М., Туташинський В. І. – Кам'янець-Подільський, 2003. – 140 с.

13. Програма з основ менеджменту для профільного трудового навчання учнів 10–11 класів / Воїтелева Галина, Туташинський Василь, Терещук Борис // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2004. – № 1. – С. 14–18.

14. Туташинський В. І. Трудове навчання: Технічні види праці : навч. посіб. для 10 класу спеціальної загальноосвітньої школи. (Технічні види праці) / Б. М. Терещук, В. І. Туташинський ; за ред. Г. М. Несен. – К. : Благовіст, 2005. – 128 с. : іл.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

15. Туташинський В. І. Актуальні питання трудової підготовки учнів у загальноосвітніх навчально-виховних закладах України / В. І. Туташинський // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 1995. – № 1 (1). – С. 8–10.

16. Туташинський В. І. Наочні посібники для трудового навчання та вимоги до них / В. І. Туташинський // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2000. – № 4 (19). – С. 27–40.

17. Туташинський Василь. Освіті – пріоритетний розвиток / Туташинський Василь // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2001. – № 4 (23). – С. 2–3.

АНОТАЦІЇ

Туташинський В. І. Організаційно-педагогічні умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання з технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – Теорія та методика навчання технологій. – Інститут педагогіки НАПН України. – Київ, 2012.

У дисертації обґрунтовано умови професійної орієнтації учнів у процесі профільного навчання за технологічним напрямом.

Здійснено системний аналіз розвитку професійної орієнтації, висвітлено передумови, соціально-економічні, психолого-педагогічні та медико-фізіологічні чинники професійного самовизначення особистості, визначено закономірності та сучасні тенденції в професійній орієнтації учнів.

Доведено, що система професійної орієнтації в Україні є функціонально неповною. Встановлено, що в загальноосвітніх навчальних закладах України організаційно і методично не забезпечується проведення професійного добору. Розкрито педагогічну технологію професійного добору та обґрунтовано необхідність його запровадження під час комплектування груп для профільного навчання з технологій. Підготовлено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення нормативно-правової бази, змісту і педагогічних технологій професійної орієнтації учнів.

Визначено сукупність організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації учнів, розроблено та експериментально перевірено модель профорієнтаційної роботи у процесі профільного навчання з технологій.

***Ключові слова:** організаційно-педагогічні умови, професійна орієнтація, професійне самовизначення, профільне навчання, концепція, система, технології.*

Туташинский В. И. Организационно–педагогические условия профессиональной ориентации учащихся в процессе профильного обучения технологиям. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – Теория и методика обучения технологиям. – Институт педагогики НАПН Украины. – Киев, 2012.

Диссертация посвящена проблеме создания условий для профессиональной ориентации учащихся общеобразовательных школ в процессе профильного обучения технологиям.

В исследовании осуществлен системный анализ становления профессиональной ориентации как комплексной научно обоснованной системы форм, методов и средств, целенаправленных на обеспечение помощи личности в активном, сознательном профессиональном самоопределении, а также ее трудовом становлении. Выявлены и сформулированы закономерности: зависимость профессиональной ориентации от развития средств производства, технологий, состояния социально-экономического развития общества; детерминация профессионального самоопределения ведущей деятельностью и средой; зависимость уровня готовности к профессиональному самоопределению от развития мотивационной сферы личности, способностей, психофизиологических особенностей человека и состояния его здоровья, потребностей рынка труда и/или социального заказа.

Обосновано тенденции, которые изменяются, но проявляются в профессиональной ориентации старшеклассников (возрастание несоответствия профессиональной направленности выпускников общеобразовательных школ Украины потребностям рынка труда, ориентация старшеклассников не на выбор профессии, а на подготовку для вступления в высшие учебные заведения и получение высшего образования. Также выявлено стойкую тенденцию доминирующего влияния семьи на выбор будущей профессии учащимися; теоретически обосновано и определено совокупность организационно-педагогических условий, которые содействуют профессиональной ориентации учащихся в процессе профильного обучения технологиям.

Определены процессуальные и результативные критерии эффективности профессиональной ориентации учащихся. Доказано, что система профессиональной ориентации в Украине является функционально неполной. Установлено, что в учебных заведениях системы общего среднего образования Украины организационно и методически не обеспечивается проведение профессионального подбора, а другие элементы системы профессиональной ориентации – профинформация, профконсультация, профотбор и профадаптация требуют усовершенствования педагогических технологий. Обосновано необходимость введения в систему профессиональной ориентации профессионального подбора во время комплектования групп для профильного обучения школьников и раскрыто педагогическую технологию его осуществления. Выявлены объективные и субъективные факторы, экономические, социальные, психологические, педагогические и медико-физиологические условия, влияющие на эффективность профессиональной ориентации учащихся. Подготовлены предложения и рекомендации для усовершенствования нормативно-правовой базы, содержания и педагогических технологий профессиональной ориентации учащихся.

Определено совокупность организационно-педагогических условий внедрения экспериментальной модели профессиональной ориентации учащихся в процессе профильного обучения технологий:

- обеспечение системности и координации профориентационной работы на государственном и региональном уровнях;
- организационное проведение профессионального подбора с учетом потребностей и перспектив развития рынка труда;
- создание соответствующего Государственному стандарту базового и полного среднего образования учебно-методического комплекта, а также материально-технического обеспечения профориентационной работы в образовательной отрасли «Технологии»;
- разработка доступных для учеников и родителей информационно-коммуникационных технологий профессиональной ориентации учеников;
- приближение учебной среды профильной школы к профессиональной при помощи содержания и организации деятельности учеников;
- кадровое обеспечение профориентационной работы путем введения в штатные расписания должностей методиста по профессиональной ориентации в МНВК или НМЦ (методических кабинетах) районных и городских отделов

(управлений) образования, профориентатора и школьного врача в общеобразовательных школах I–III ступеней;

– повышение квалификации руководителей общеобразовательных школ, МНВК, практических психологов, социальных педагогов, классных руководителей по педагогическим технологиям профориентации учеников.

Разработана и апробирована сетевая модель профессиональной ориентации учащихся, предусматривающая возможность выбора профиля в одной из школ в сети разнопрофильных общеобразовательных школ, а также обеспечивающая системность и координацию профориентационной работы. Экспериментально проверено и доказано эффективность экспериментальной модели и методики профориентационной работы в процессе профильного обучения технологиям.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, профессиональная ориентация, профессиональное самоопределение, профильное обучение, концепция, система, технологии.

Tutashinskiy V. I. Organizational–pedagogical conditions of professional orientation in the process of profile teaching of technology. – Manuscript.

The thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences in speciality 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching Technology. – Institute of Pedagogics NAPS in Ukraine. – Kyiv, 2012.

The thesis is devoted to the problems of creating conditions for students' professional orientation in the process of school education for technological direction.

Systemic analysis of the vocational guidance development is created, covered backgrounds, social-economic, psychological, pedagogical and medico physiological factors of professional self identity, defined patterns and tendencies in modern professional students' orientation.

It is also put into scientific use new and little-known sources that expand scientific knowledge about the development of professional orientation in Ukraine.

It is proved that system of professional orientation in Ukraine is functional incomplete. It is established that in educational institutions of Ukraine the organization of professional selection is not provided both organizationally and methodologically. It is specified the definition of “professional selection” and grounded the necessity of installation of professional selection while gathering the groups for profile teaching of technology.

It is determined the objective and subjective factors which influence on efficiency of professional orientation of pupils. It is prepared the propositions and recommendations about improvement of normative-law base, content and psychological-pedagogical technologies of professional orientation of pupils.

It is defined totality of organizational-pedagogical conditions of implementation of experimental model of professional orientation of pupils in the process of profile teaching of technology and experimentally checked the efficiency of professional orientation methodic in the process of profile technology education.

Key words: Organizational-pedagogical conditions, conception, system, professional orientation, profile education, professional self-definition, technology.

Підписано до друку 15.10.2012 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 53.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Б а, 23, оф. 414.
200-87-13, 200- 050-525-88-77
E-mail:@mail.ru